

Аднан Жетица

198

Добра књига, Сарајево, 2017.

РАСКОШНА СЕЛЕКЦИЈА КУЛТУРНОМЕМОРИЈСКИХ ТОПОСА

Збирка пјесама *Аутентична повијест кућног броја 198* Аднана Жетице, поднасловљена као 'роман у стиховима', кохерентна је поетска структура састављена од наративних вињета и лирских синопсиса за приче које говоре о пјесниковом дјетињству и одрастању у периоду касних осамдесетих и ратних деведесетих година. Пишући својеврсни Билдунгсроман у стиховима на принципу 'јединства радње, времена и простора' аутор линеарним фабулирањем трансферира исту садржајну нит из пјесме у пјесму, при том изнимно вјешто манипулирајући перцептивно-когнитивним обзорима у резонантном опсегу од инфантилног до софистицираног наратора / лирског субјекта. Динамички преплет тих, у први мах, непомирљивих тачака гледишта натурализира смјену и плодносно семантичку размјену ефеката хеуристичких метафоричких откровења и продорних метонимијских засијецања у друштвено-повијесну збиљу која је обиљежила пјесникове јувенилне и формативне године.

Функционирајући по моделу синегдохе (*pars pro toto*) ове пјесме 'хватају' људе у оним знаковитим ситуацијама и поступцима који својом појединачношћу највише казују о укупности повијесних, културалних и идентитетских коњунктура једне епохе, исписујући тако поетску хисторију простора и времена која је ако не истинитија онда сигурно релевантнија – и естетски и емпиријски – од говора голих факата и бројки. Тако је примјерице наговјештај краја режима прочитан – као велико у малом – у

формалистичком отаљавању некад посвећеног ритуала полагања пионирске заклетве које сви напуштају прије завршетка, укључујући домара који скида Маршалову слику и фотографа који је спаковао опрему прије него што је на ред дошао дјечак чије презиме почиње са Ж ('Абецеда или азбука', стр. 40). На истом трагу један од симбола дјетињства – школска кожна торба, подесна између осталог за плазање по низбрдицама, као топос приватне и заједничке меморије у пјесникову и генерацијском сјећању важнија је од 'садржаја знања' – стаза револуције – које је у њој ношено. Наведени примјери, а у збирци их је на претек, докази су пјесникова раскошног дара за селекцију призора похрањених у сјећању за којима посеже према критерију интерсубјективне валентности унутар заједничког хоризонта колективног памћења. У тој широкој препознатљивости поетски транспонованог знаковног и емпиријског материјала по



прилици лежи тајна Жетицина несвакидашњег умијећа писања поезије у којој засићеност метафорама није у сукобу са њеном комункативношћу.

Ништа боље, дапаче, на вриједносној скали не котирају ни идеолошке новотворбе. Илустрација је пјесма "Романи" која обрађује за босанску ратну лирику типичну – позадинску тему. У напуштеном стану пјесник налази богату колекцију стрипова који су као иконични жанр социјалистичке поп-културе страно тијело у новом, силом наметнутом етнокултурном мејнстриму. Осим читатељског ужитка они су ту и да пјеснику унутар бинарне лирске структуре пјесме послуже као контрапункт распамећеном стању аномије, запосједања туђих, простора, права и идентитета: *Није све тако црно било./ Знало се десити да остану разваљена врата стана./ Стан голих зидова, без намјештаја и бијеле технике./ У дјечијој соби. Од дна до врха./ Од првог до посљедњег броја авантуре Духа Са/ Сјекиром./ И онда се затвориш./ Свежеш врата изнутра жицом. И на њима напишеш. На/ вањској страни./ Црвеним фломастером./ Заузето ХОС./ Тих слова су се бојали сви* (стр. 43). Унутар истог тематског комплекса у пјесми "Гост" радња је лоцирана у подрумско склониште које, en général, у босанскохерцеговачкој ратној књижевности фунгира као топос натурализације у уском простору збијених тјелесних, карактерних и идентитетских крајности. Овдје пак склониште је метонимија свеколике знаковне и аксиолошке пермутације темељних аксиома људске збиљности: *На улазна врата подрумског склоништа три пута је неко/ снажно залупао./ Ружне жене шапатам захваљују богу на својој љепоти./ Гледају према најљепшој, тек пунољетној дјевојци, и говоре: На њој ће се иживит./ Отварају се врата, нису бојовници./ То је од детонација граната преплашено крме блатњаво./ Чишће од душа људских.* ("Гост", стр. 48.)

240

Могло би се заправо рећи да је централна тема Жетичине поетске аутобиографије компромитација, филтрирање, преобразба и реконфигурација старих те пролиферација новонастајућих идентитетских диспозитива у потенцијалу од формативног до карикатуралног и деструктивног. Литераризирајући трагове сјећања, та емоционално обојена искуства животног свијета, ова поезија тка осјетљиву мрежу која меморију поставља у двојну, индивидуалну и колективну перспективу. Пјесник тако усваја динамичко схватање идентитета као амбивалентне конструкције коју чини: 1) рефлексивно-наративно грађење сопства као истовјетности са самим собом у току (или упркос) свих варијација и промјена које субјект трпи кроз вријеме, 2) грађење субјекта кроз опредјељивање учешћем у друштвено-културним токовима животног свијета. Идентитет је процес, дакле, "смјештен" у сржи индивидуе али исто тако и у сржи његове друштвене ситуације, процес који уствари одређује идентитет ова два идентитета. Сјајни примјери су пјесма "Црвена лопта" (30) и напосе пјесма "Скретнице" у којој свој продужени живот живе конјунктуре пјесникових раних формативних година овјеродостојујући процесну, никако превратну нарав сопства. Ако се представља као преврат онда је унутарња реконфигурација бића управо то – представа (за јавност) или симптом неког психолошког дисбаланса, личне трауме и слично [*Мени су високи резеревисти који су ходали по махали постајали су кошаркаши./ Они с брадом били су Дивац Владе а без ње Паспаљ Жарко./ Сваки трен сам очекивао да изваде кошаркашку лопту те на/ шљиви одиграју један на један./ За моју наклоност* ("Скретнице", стр. 49).], при чему, треба то нагласити, ретрибализирани социјални контекст подијељеног друштва, у коме је до најцрње баналности радикализован однос идентитета и алтеритета (пјесма "Чрвена", стр. 52), убрзава прегоријевање углавном свега што фигурира као остатак *ancien rime-a*.

Поезији која, попут ове, живи од продорне когниције, на руку иде и чињеница да очуђење у збиљи и у стиховима функционира на идентичан начин, а то су оне прилике у којима се, како би рекао Цветан Тодоров, знак опажа као такав, па је довољно животну сензацију као такву само забиљежити и – пјесма је ту. А када пјесник посједује и свијест о томе онда стихови попримају карактер аутопоетичког исказа: *Имала је најмилозвучније име мог дјетињства./ Светлана./ Носила је уске тренирке. Правила је шпаге./ Испред куће. У свом дворишту. Трчала. Возила бицикл./ Није ишла по поподневним кафама као остале жене./ У школу на бициклу долазила. Ролала се./ Имала слободног времена али није ишла по кафама./ Јер се о њој причало на тим кафама.* ("Наставница", стр. 36).

Ни чињеница да у збирци има неколико пјесама у којима напаст за откривањем метонимијско-метафоричких повезница збиље и приватног свијета не додацује даље од духовите досјетке (conpetto) не може бити разлог да, с усхитом, појаву *Аутеничне повијести кућног броја 198* не означимо као књижевни догађај првога реда.

Ведад Спахић